

TUDOMÁNYOS MINŐSÍTŐ BIZOTTSÁG

SZIGORUAN BIZALMAS !AZ ASPIRÁNSKÉPZÉS HELYZETE ÉS LEGKÖZELEBBI FELADATAI

Jelenleg 333 aspiráns képzése folyik belföldön. Ebből 124 elsőéves, 89 másodéves és 120 levelező aspiráns. A Szovjetunióban 49 aspiránsunk tanul.

Mivel többségükben kutatási gyakorlat nélküli, frissen végzetteket vettünk fel a képzés első esztendejében, az aspiránsok nagy részénél a tudományos alapismeretek elsajátítására kellett elsősorban nagy gondot fordítani. Olyan hiányosságok pótlására, amelyek nem álltak volna fent, ha az egyetem elvégzését követően néhány éves tudományos képzés után kerülnek a káderek aspiranturára. E nehézségeket fokozta, hogy az első aspiránsfelvételeknél a kiválasztás sem volt hibátlan. Felvételt nyertek az aspiránsképzés céljának pontos ismerete híján, valamint néhány felvételi bizottsági tag kívánságára olyanok is néhányan, akikből nem lesz tudós, aspiránsképzésük folyamán iskolás módon csak tanulnak, tudományos problémaérzék hiányzik belőlük. Ezekkel a kérdésekkel függ össze, hogy az első évi tanulmányok végén esedékes kandidátusi elővizsgák egy része két, sok esetben három hónappal is eltolódott, illetőleg eltolódik. Az aspiránsvezetők véleménye szerint ez az eltolódás a II. év végére esedékes kandidátusi vizsga idejére behozható.

A második évben felvételt nyert aspiránsok többségükben ugyancsak fiatalok, noha képzettségüket vizsgaeredmények még nem dokumentálják, úgy tetszik, jobbak az első évben felvetteknél. Egy esztendővel hosszabb ideig tanultak már az oktatási reformon keresztülment egyetemen és kiválasztásuk is alaposabb volt. Az első aspiráns évfolyam számára a felsoroltakon túl nehézség volt az is, hogy az aspiránsvezetők többsége is kísérletezett, viszont a második évfolyam munkakezdésének idejére az aspiránsvezetők nagy része kialakította munkamódszerét.

Az aspiránsok nagy többsége jó és komoly munkát végez. Szorgalmasan igyekeznek kiküszöbölni az alapismeretek terén fennálló hiányosságokat. Napi munkaátlaguk 10-12 óra. Az első esztendőben voltak olyanok is, akik a kezdeti hónapokat ellazsálták és csak a 3-ik, 4-ik hónapban döbbsentek rá, hogy elszaladt mellettük az idő.

Fogyatékosságok voltak és vannak még ma is az aspiránsvezetés terén. A 333 aspiráns 179 aspiránsvezető mellett dolgozik. / Egy aspiránsvezetőre eső átlag 1,8 fő /. A vezetők többsége jó munkát végez. Világosan látják feladataikat. Vannak azonban olyanok is, akik a vezetést iskolás korrepetálásnak tekintik, mások elfoglaltságuk következtében alig foglalkoznak jelöltjeikkel. A vezetés terén fennálló hiányosságokért nemcsak az aspiránsvezetők, hanem az O.A.B., majd a T.M.B. is felelős. Nem adunk közre cikket az aspiránsvezetés problematikájáról, a szovjet tapasztalatok a rendelkezésünkre álló dokumentációs anyag és a mi tapasztalataink alapján. Nem rendeztünk a kérdésről ankétot sem a helyes módszer megvitatására.

A jó aspiránsmunka alapfeltétele a jó munkaterv. A munkaterveket azonos szakmájú szakemberekből álló bizottságok bírálják meg. Azonban ezek a bírálatok sok esetben formálisak. Az egyik szakember nem szól bele a másik szakember munkatervébe, hogy a másik se szóljon bele az ő aspiránsának munkatervébe. Ily módon előfordulnak olyan esetek, hogy egy és ugyanazon szakterületen az alapismeretek tekintetében az egyik aspiráns alapvetően nagyobb a másik pedig alapvetően kisebb anyagban mélyed el, mint a másik.

Az aspiránsképzés terén jelentkező nehézségek egyik oka az, hogy az aspiránsképzés és annak továbbfejlesztését előíró rendelkezések a tudósképzés célkitűzésein belül nem határozták meg, hogy a hároméves képzés eredményeként milyen fokú előrehaladást, milyen tudományos színvonalat kell az aspiránsoknak elérniük. Ennek következtében tudósaink, aspiránsaink körében bizonytalanságok, félreértések támadtak. Így felmerülhet az a veszély, hogy túlságosan nagy különbség lesz a végzett aspiránsok színvonala között. Az egyik túlságosan specialista lesz általános tudás nélkül, a másik megfordítva.

E nehézségek kiküszöbölésére meg kell, hogy fogalmazzuk a hároméves aspiránsképzés alatt elérendő tudományos színvonal fokát, valamint ki kell dolgozni a kandidátusi vizsgák irányelveit, az alapismertek szakmák szerinti anyagát, irodalmát. Ez utóbbit szükségessé teszi nemcsak a rendes és a levelező aspirantúra, hanem a most megszervezett rövidített aspirantúra is. Ugyanis az utóbbira való felvétel alapfeltétele a kandidátusi vizsga sikeres letétele. A rövidített aspirantúrára jelentkezőknek mielőbb kezükbe kell adni a kandidátusi vizsga anyagát.

A disszertáció témák általában beleilleszkednek a magyar tudomány 5 éves tervébe, a szocializmus építésébe. A témák kijelölése azonban nem történt tervezésben. Vannak olyan feladatcsoportok, amelyekkel több jelölt is foglalkozik, más fontos feladatokkal pedig egy sem. Helyesnek látszanék, ha az osztályvezetőségek kijelölnék a szakterületek legfontosabb, legsürgősebben kidolgozandó témáit, az aspiránsvezetők pedig az aspiráns érdeklődése szerint, a témajegyzék szemelőtt tartásával adnák ki a disszertáció témákat. Arra is törekednünk kell, hogy ne kívánjunk a jelöltektől olyan nagyigényű tudományos eredményeket, amelyek az aspiránsképzés folyamán még nem oldhatók meg. Anélkül, hogy az ellenkező végletbe esnénk olyan témák kijelölésére kell törekednünk, amelyek biztosítják a munka sikerét.

A szovjet tapasztalatok érvényesítése terén is vannak még hiányosságok. Kielégítőek az eredmények az orvos és matematikus aspiránsoknál, legsúlyosabbak a hiányosságok az állatorvosi vonalon, valamint a műszaki terület egyes aspiránsainál.

Az aspiránsok ideológiai oktatásánál az alapnehézség arra megy vissza, hogy aspiránsaink ideológiai fejlettsége lényegesen eltér egymástól. A tavaly felvett aspiránsoknak körülbelül 30-40 %-a, az idén felvetteknek kb. 20 %-a felvételük előtt szervezett ideológiai oktatásban nem részesült. / többségük műszaki aspiráns /. Különös nehézség a mostani másodéves aspiránsok számára, hogy munkábaállásuk után hónapok teltek el, míg ideológiai oktatásuk megkezdődött.

Az ideológiai konferenciák színvonala sem egyöntetű. Az aspiránsok sem készülnek fel mindig megfelelően, sokan közülük kampányszerűen tanulnak.

A nyelvtanulás terén az első évfolyam megindulásakor nehézségek voltak. Az aspiránsok azonban komolyan nekifeküdtek a nyelvtanulásnak. Orosz nyelvi vizsgát tett eddig 62 aspiráns, / 52 jeles, 8 jó, 2 közepes, / Ki kell emelni, hogy a jelesre vizsgázottak között nagyszámban vannak olyanok, akiknek csaknem semmi, vagy alig számbavehető előtanulmányuk volt. Aspiránsaink közül számosan tanulnak nyugati nyelveket is. Nem ritka az olyan aspiránsunk, aki két-három nyelven is olvas szakkönyveket.

Szakmai kandidátusi vizsgát tett eddig: 69 aspiráns, / 47 jeles, 13 jó, 8 közepes, 1 elégtelen /. A szakmai vizsgák akadémiai osztályok szerinti összképe a következő:

osztály	összesen	jeles	jó	közepes	elégtelen
I.	9	7 78 %	1 11 %	1 11%	-
II.	7	4 57 %	1 14.5%	2 28.5%	-
III.	14	11 79 %	3 21 /	-	-
IV.	1	1 100 %	-	-	-
V.	10	9 90 %	1 10 %	-	-
VI.	13	5 38.5%	2 15.5%	5 38.5	1 7.5%
VII.	10	7 70 %	3 30 %	-	-
VIII.	5	3 60 %	2 40 %	-	-

A vizsgaeredmények nem nyújtanak hiteles képet az aspiránsok szakmai színvonaláról. A vizsgák kezdetén liberalizmus érvényesült, sőt voltak olyan aspiránsvezetők is, akik a vizsgát megelőző vizgabizottsági megbeszélésen hiúságból oly módon tájékoztatták a bizottságot aspiránsuk tanulmányairól, hogy az értékelést liberális irányba befolyásolták.

A nem hiteles képet adó vizsgastatisztikán túl megállapítható, hogy igen jó a színvonala az orvosaspiránsoknak, a vegyészeknek, a matematikusoknak, a fizikusoknak. Az eddigi vizsgák alapján gyenge a színvonal a műszaki területen, a történelemben, és az iroda-

Ismeretben. Függetlenül a vizsgajegyektől egy nyelvészről, két matematikusról, egy biokémikusról, egy mikrobiológusról, két kor-tanosról és 1 műszaki aspiránsról az volt az illetékes vizsgabizott-ság véleménye, hogy nem mindennapi tehetség.

A rövidített aspiranturánál fejlődésünk mai szakaszában nagyszámu pályázóra nem számíthatunk. Kevés olyan munkáltató van, aki a kan-didátusi vizsgák letételét követően járó legfeljebb 1 évig terje-dő szabadságot meg tudná adni, éppen legjobban dolgozó szakembe-reinek. Az eddig érdeklődés alapján úgy számítjuk, hogy azoknak a rövidített aspiranturára jelentkezőknek a száma, akik ez év szep-tember 30-ig le fogják tenni a kandidátusi vizsgát 20-25 fő között fog mozogni.

A levelező aspiránsképzéssel kapcsolatban, mivel ez az oktatási forma két és fél hónappal ezelőtt indult meg, alapos tapasztalatok-kal még nem rendelkezünk. Az azonban már is világos, hogy a három-éves képzési idő még azon levelező aspiránsok számára sem reális, akik képzésüknek megfelelő munkahelyen dolgoznak. A képzés idejé-nek felemelése nélkül nem biztosíthatjuk a megfelelő színvonalat és nagymérvű lemorzsolódás következne be.

A T.M.B. titkársága a múltban jórészt adminisztratív munkát vég-zett. Az aspiránsképzéssel kapcsolatos elvi kérdések felmerülése-kor nehézségek elé kerültünk. A T.M.B.-től a titkárság elvi irá-nyítást keveset kapott, az akadémiai osztályok többsége ugyancsak nem nyújt elég támogatást. Hogyha elvi irányító szervvé fog vál-ni a T.M.B. és az akadémiai osztályok megadják a maximális támo-gatást akkor is szükséges, a T.M.B. titkárságának a megerősítése.

J a v a s l a t o k:

- 1./ Körvonalazni kell ütemezve a képzés három évére, hogy az aspi-ránsképzés eredményeként milyen fokú előrehaladást, milyen tu-dományos színvonalat kell az aspiránsoknak elérni.
- 2./ Ki kell dolgozni az osztályoknak az aspiránsi tanulmányok, a kandidátusi vizsgák irányelveit, az alapismeretek szakmák szerinti anyagát, irodalmát.

- 5 -
- 3./ Az egyes osztályok vezetősége állítsa össze a szakterületek legfontosabb, tudományunk öt éves terve szempontjából legsürgősebben kidolgozandó témáit. Az aspiránsvezetők pedig az aspiráns érdeklődése szerint, a témajegyzék szemelőtt tartásával adják ki a disszertációs témákat.
 - 4./ Meg kell könnyíteni, hogy az aspiránsok hozzájussanak szakterületük tudományos anyagához, lehetővé kell tenni a szovjet tudomány legújabb eredményeit feldolgozó munkák beszerzését, meg kell javítani a dokumentáció szolgálatot.
 - 5./ Javaslat dolgozandó ki a levelező aspirantúra képzési idejének 4 esztendőre való felemelésére, mégpedig oly módon, hogy a 4 esztendő kivételes esetben csökkenhető legyen 3-ra, illetőleg felemelhető legyen 5 esztendőre.
 - 6./ Dolgozza ki a T.M.B. annak a módját, hogy a vizsgáztató bizottságok tagjai időközökben konzultáljanak az aspiránsokkal a kapcsolódó tárgyakban való elmélyülés érdekében.
 - 7./ Rendelet dolgozandó ki a tekintetben, hogy az egyetemi és kutatószemélyzeti dolgozók szervezett aspiránsképzéstől függetlenül is megkaphassák a kandidátusi fokozatot a megfelelő vizsgák letételével és disszertáció benyújtásával.

Budapest, 1952. április 26.

Tolnai Gábor

3.a) m. melléklet

Javaslat
az ösztöndíjasok ellenőrzéséről.

Az ösztöndíjasok munkájának ellenőrzésére az összes osztályokra vonatkozóan teljesen egységes módszert nem lehet kidolgozni, tekintettel arra, hogy befolyásolja az ellenőrzés módját és lehetőségét a tudományág kísérleti vagy elméleti volta, az ösztöndíjas vezetőjének tudományos, illetve politikai színvonala, stb.

Az alábbi általános ellenőrzési szempontokat minden osztály köteles megvalósítani:

1./ Az ösztöndíjasok 3 havonta adjanak be jelentést munkatervük végrehajtásáról és eredményeikről.

2./ A jelentést az ösztöndíjas vezetője röviden véleményezze és lássa el aláírásával, a véleményezés tartalmazhat esetleg premizálási javaslatot is.

3./ December 1-ig az ösztöndíjas egészségügyi munkájáról átfogó jelentést ad, ugyanakkor vezetője részletes kiértékelést nyújt be az ösztöndíjas egészségügyi fejlődéséről.

4./ Az ösztöndíjasokkal a tudományos osztályok szakelőadói foglalkoznak. Időnként behívják, vagy kimennek hozzá beszélgetésre, ellenőrzik munkájuk folyamatosságát és bizonyos fokig eredményességét is.

5./ Ha a tudományos osztály szakelőadója úgy látja, hogy az ösztöndíjas nem dolgozik kielégítően, vagy ideológiailag helytelen irányban halad, jelentést tesz az illetékes állandó bizottságnak, amely egyik tagján keresztül az ügyet kivizsgálja.

6./ Az állandó bizottságok negyedévenként elbírálják az ösztöndíjasok tudományos munkáját, dolgozatát, illetőleg az azokról szóló jelentést, mégpedig oly módon, hogy a bizottság elnöke megbízza a bizottság egyes tagjait a negyedévi jelentések tanulmányozásával és annak alapján a bizottság felé való beszámolással, illetőleg javaslat tétellel.

7./ Amennyiben az Akadémia valamelyik kutatóintézet, vagy tanszék tudományos munkáját egy bizottság által felülvizsgáltatja, úgy a bizottság minden esetben vizsgálja felül az az ösztöndíjas munkáját is.

Budapest, 1952. április 28.